

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
**ПАРЛАМЕНТЫН СУДАЛГАА,
ХӨГЖЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН**

**НЭГ ТАНХИМТАЙ ПАРЛАМЕНТУУДЫН АЖ
ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГО ЭРХЭЛСЭН БАЙНГЫН
ХОРООДЫН ЭРХЛЭХ АСУУДАЛ**

Судалгааны төрөл: **Мэдээлэл, лавлагаа**
Судалгааны код: **СТ-25/405**
Хугацаа: **2025.04.15**

Захиалагч: Улсын Их Хурлын гишүүн С.Ганбаатар

Хянасан: ПСХХ–ийн Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга Д.Онолт
ПСХХ–ийн Судалгааны хэлтсийн дарга Г.Гэсэр

Судалгаа удирдсан: Г.Билгээ

Судлаач: Ц.Ариунаа

Улаанбаатар хот
2025

АГУУЛГА

Зургийн жагсаалт	1
Удиртгал	2
Нэг танхимтай парламентуудын аж үйлдвэржилтийн асуудал хариуцсан байнгын хороодын эрхлэх асуудлууд	3
Судалгааны үр дүн	8
Ном зүй	10

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Парламентын нийт гишүүдийн тоонд байнгын хорооны гишүүдийн эзлэх хувь	8
Зураг 2. Байнгын хороодын эрхлэх асуудлын уялдаа	9

Удиртгал

Улсын Их Хурлын Аж үйлдвэржилтийн бодлогын Байнгын хорооны дарга С.Ганбаатарын ирүүлсэн захиалгын дагуу “Нэг танхимтай парламентуудын аж үйлдвэржилтийн бодлого эрхэлсэн байнгын хороодын эрхлэх асуудал” сэдэвт мэдээлэл, лавлагааг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын дэргэдэх Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэнд гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго: Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1 дэх хэсэгт заасан Аж үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээтэй ижил асуудал хариуцсан парламентын байнгын хороодын нэр, бүрэлдэхүүн, эрхлэх асуудал болон эрх зүйн зохицуулалтыг тодорхойлон харьцуулж, мэдээлэл боловсруулах.

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгаанд нэг танхимтай парламентын тогтолцоотой, үйлдвэрлэлийн салбарын хөгжлийн тодорхой түвшинд хүрсэн нийт 14 улсыг хамруулсан. Үүнд, Дэлхийн Банкны орлогын ангиллаар өндөр орлоготой 11 улс (Болгар, Латви, Литва, Люксембург, Норвеги, Португал, Финланд, Швед, Эстони, Өмнөд Солонгос, Шинэ Зеланд), дунджаас дээгүүр орлоготой 3 улс (Ботсвана, Израил, Коста Рика) багтсан болно.

Эдгээр улсын парламентуудын аж үйлдвэржилтийн асуудал хариуцсан байнгын хорооны нэр, бүрэлдэхүүн, эрхлэх асуудал болон эрхлэх асуудлыг зохицуулж буй хууль, эрх зүйн актыг судалгаанд авч үзсэн. Судалгаанд Монгол Улсын Их Хурлын Аж үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны эрхлэх асуудлыг судалгаанд хамрагдсан улс орнуудын байнгын хороодын эрхлэх асуудалтай харьцуулсан болно.

Судалгааны бүтэц:

- 1) Судалгааны хураангуй.
- 2) Судалгааны үндсэн хэсэг, харьцуулсан хүснэгт.
- 3) Судалгааны үр дүн.

Судалгааны арга зүй: Судалгааг нэг танхимтай парламентын тогтолцоотой бүхий улс орнуудын парламентын тухай хууль, дэгийн тухай хууль болон албан ёсны цахим эх сурвалжид тулгуурлан харьцуулсан шинжилгээний аргаар гүйцэтгэсэн. Монгол Улсын Их Хурлын Аж үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд нийцүүлэн судалгаанд хамрагдсан улс орнуудын ижил асуудал эрхэлсэн байнгын хороод, тэдгээрийн бүрэлдэхүүн болон эрх зүйн зохицуулалтыг уялдуулан харьцуулсан шинжилгээ хийв.

Түлхүүр үг: Парламентын байнгын хороо, парламент, аж үйлдвэржилтийн бодлого, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн бодлого, эрх зүйн зохицуулалт, эрхлэх асуудал.

Key words: Standing committee, parliament, industrial policy, SME development, legal framework, scope of mandate, competence.

Нэг танхимтай парламентуудын аж үйлдвэржилтийн асуудал хариуцсан байнгын хороодын эрхлэх асуудлууд

	Улс, парламентын нэр (нийт гишүүдийн тоо)	Байнгын хорооны нэр (гишүүдийн тоо)	Эрхлэх асуудал
1.	БОЛГАР Үндэсний Ассамблей (240 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн бодлого, инновацын байнгын хороо (19 ¹ гишүүнтэй) (Committee on Economic Policy and Innovation)	<p>Үндэсний Ассамблейн зохион байгуулалт, дэгийн тухай хуульд уг байнгын хорооны эрхлэх асуудлыг тодорхой тусгаагүй байна. Үндэсний Ассамблейн албан ёсны цахим хуудаст дурдсанаар тус байнгын хороо нь дараах асуудлыг эрхэлдэг:</p> <ul style="list-style-type: none"> • эдийн засгийн бодлого; • аж үйлдвэрийн хөгжил; • худалдаа, үйлчилгээний салбар; • жижиг, дунд бизнесийн бодлого; • инновац, технологийн хөгжил; • хөрөнгө оруулалтын орчин; • төр, хувийн хэвшлийн түншлэл; • зах зээлийн зохицуулалт. <p>Үндэсний Ассамблейн зохион байгуулалт, дэгийн тухай хуулийн² §21(4)-д тус байнгын хорооны дэргэд Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах болон Монопол эрх мэдлийг хязгаарлахтай холбоотой асуудалд хяналт тавих байнгын ажиллагаатай дэд хороо байгуулахаар заасан байна.</p>
2.	БОТСВАНА Үндэсний Ассамблей (65 гишүүнтэй)	Санхүү, худалдаа, эдийн засгийн хөгжлийн байнгын хороо (8 гишүүнтэй) (Committee on Finance, Trade and Economic Development)	<p>Үндэсний Ассамблейн дэгийн тухай хуулийн³ §117(E)2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • санхүү; • хөгжлийн бодлого; • худалдаа; • аж үйлдвэр. <p>Дээрх асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын яам, агентлаг, байгууллагуудын үйл ажиллагаанд парламентын хяналт, шалгалт хийнэ.</p>
3.	ИЗРАИЛ Кнессет (120 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн асуудлын байнгын хороо (24 гишүүнтэй) (Economic Affairs Committee)	<p>Кнессетийн хуралдааны дэгийн тухай хуулийн⁴ §100(3):</p> <ul style="list-style-type: none"> • аж үйлдвэр, худалдаа; • хэрэглээ, хангамж болон төсөвлөлт • хөдөө аж ахуй, загасны аж ахуй; • тээврийн бүх салбар; • хамтын нийгэмлэгүүд (cooperatives); • эдийн засгийн төлөвлөлт зохицуулалт; • хөгжлийн бодлого;

¹ Болгар. Үндэсний Ассамблейн цахим хуудас. (Committee on Economic Policy and Innovation). Хандах линк: <https://www.parliament.bg/en/parliamentarycommittees/3599>

² Болгар (2024). Үндэсний Ассамблейн зохион байгуулалт, дэгийн тухай хууль (Rules of Organization and Procedure of the National Assembly) Хандах линк: <https://www.parliament.bg/en/podns>

³ Ботсвана (2017) [2022]. Үндэсний Ассамблейн дэгийн тухай хууль (Standing Orders of the National Assembly of Botswana) (2017[2022]). Хандах линк: https://www.parliament.gov.bw/index.php?Itemid=650&id=235&option=com_content&view=article

⁴ Израил: Кнессетийн хуралдааны дэгийн тухай хууль (Rules of Procedure of the Knesset) (2023). Хандах линк: <https://main.knesset.gov.il/EN/activity/Documents/RulesOfProcedure/ChapterH1.pdf>

			<ul style="list-style-type: none"> • төрийн концесс, эд хөрөнгийн • итгэмжлэлийн асуудал; • эзэнгүй араб иргэдийн өмч; • дайсагнагч орнууд дахь еврей иргэдийн өмч; • нас барсан еврей иргэдийн өмч.
4.	КОСТА РИКА Хууль Тогтоох Ассамблей (57 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн байнгын хороо (9 гишүүнтэй) (<i>Comisión de Asuntos Económicos</i>)	Хууль Тогтоох Ассамблейн дэгийн тухай хуулийн ⁵ §66: <ul style="list-style-type: none"> • эдийн засаг; • худалдаа; • аж үйлдвэр; • нийтлэг зах зээл; • бүс нутгийн интеграци.
5.	ЛАТВИ Сейм (100 гишүүнтэй)	Эдийн засаг, хөдөө аж ахуй, байгаль орчин болон бүс нутгийн бодлогын байнгын хороо (12 гишүүнтэй) (<i>Economic, Agricultural, Environmental and Regional Policy Committee</i>)	<p>Тус хороо нь дараах асуудлыг эрхэлдэг (Saeima of the Republic of Latvia, 2025):</p> <p>1) эдийн засагтай холбоотой асуудал⁶:</p> <ul style="list-style-type: none"> • хөдөө аж ахуй • барилга; • эрчим хүч; • харилцаа холбоо; • тээвэр (газрын, агаарын, далайн болон боомтын удирдлага); <p>2) байгаль орчны хамгаалал, бүс нутгийн эдийн засгийн бодлого;</p> <p>3) бусад:</p> <ul style="list-style-type: none"> • худалдаа; • зар сурталчилгаа; • хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах; • худалдаа, өрсөлдөөний зохицуулалт; • төрийн худалдан авалт; • нийтийн үйлчилгээний зохицуулалт; • төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн удирдлага; • хувьчлал; • газар ашиглалт; • аялал жуулчлал; • бараа, үйлчилгээний аюулгүй байдал; • цахим харилцаа холбоо; • амьтан хамгаалал; • хог хаягдлын менежмент; • ан агнуур, ой аж ахуйн удирдлага. <p>Дэд хороод (Saeima of the Republic of Latvia, 2025):</p> <p>Бизнес эрхлэлтийг дэмжих дэд хороо (Entrepreneurship Development Subcommittee) –бизнес, эдийн засгийн үйл ажиллагааг зохицуулсан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд парламентын хяналт тавих, бизнесийн орчныг сайжруулах ажлыг үргэлжлүүлэх чиг үүрэгтэй.</p>

⁵ Коста Рика: Хууль Тогтоох Ассамблейн дэгийн тухай хууль (*Reglamento de la Asamblea Legislativa de Costa Rica*) (1995 [2023]).Хандах линк:

https://www.asamblea.go.cr/ca/Reglamentos%20de%20la%20Asamblea/Reglamento_de_la_Asamblea_Legislativa.pdf

⁶ Латви Сеймийн албан ёсны цахим хуудас. (Economic, Agricultural, Environmental and Regional Policy Committee).

Хандах линк: https://www.saeima.lv/faktulapas/Tautsaimniecibas_komisija_EN.pdf

			Уур амьсгал, байгаль орчин, эрчим хүчний дэд хороо (Environmental, Climate and Energy Subcommittee) - байгаль орчин, уур амьсгал, эрчим хүчний хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд парламентын хяналт тавих, дээрх асуудлыг нэгдмэл байдлаар авч үзэх, уур амьсгалын бодлогын хэрэгжилтийг хянах чиг үүрэгтэй.
6.	ЛИТВА Сөйм (141 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн байнгын хороо (13 гишүүнтэй) (Committee on Economics)	Бүгд Найрамдах Литва Улсын Сөймийн дэгийн тухай хуулийн ⁷ §60: <ul style="list-style-type: none"> эрчим хүч, тээвэр (агаар, усан зам, төмөр зам, авто зам), хөдөлгөөний аюулгүй байдал, дэд бүтэц, ложистик, хөрөнгө оруулалт, үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээ, аялал жуулчлал, төрийн өмчийн ашиглалт, захиран зарцуулалт, хувьчлал, төрийн худалдан авалт, эдийн засгийн чөлөөт бүс; аж ахуйн нэгж, төр хувийн хэвшлийн түншлэл, төрийн бус байгууллага; эдийн засгийн хөгжлийн урт хугацааны стратеги, макро эдийн засаг, өрсөлдөх чадвар, жижиг, дунд үйлдвэр, хөрөнгө оруулалт; төрийн сангуудын хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавих; дижитал эдийн засаг, инновац, технологийн хөгжил.
7.	ЛЮКСЕМБУРГ Төлөөлөгчдийн Танхим (60 гишүүнтэй)	Эдийн засаг, жижиг дунд үйлдвэр, эрчим хүч, сансар судлал болон аялал жуулчлалын байнгын хороо ⁸ (23 гишүүнтэй) (Committee on the Economy, Small and Medium-sized Enterprises, Energy, Space and Tourism)	Төлөөлөгчдийн Танхимын 22 байнгын хорооны нэг нь Эдийн засаг, жижиг, дунд үйлдвэр, эрчим хүч, сансар, аялал жуулчлалын байнгын хороо юм (Chamber des deputes Luxembourg, 2023): <ul style="list-style-type: none"> эдийн засгийн бодлого; жижиг дунд үйлдвэрүүд; эрчим хүчний бодлого; сансар судлал; аялал жуулчлал.
8.	НОРВЕГИ Стортинг (169 гишүүнтэй)	Бизнес, аж үйлдвэрийн байнгын хороо (17 гишүүнтэй) (Standing Committee on Business and Industry)	Стортингийн дэгийн тухай хуулийн ⁹ §14(9): <ul style="list-style-type: none"> бизнес, аж үйлдвэр, худалдаа; далайн тээвэр; төрийн өмчийн бодлого; экспортын төрийн баталгаа; өрсөлдөөний болон үнийн бодлого; хөдөө аж ахуй, хөдөө аж ахуйн хэлэлцээр; хүнсний бодлого; загас агнуур;

⁷ Литва: Бүгд Найрамдах Литва Улсын Сөймийн дэгийн тухай хууль (Seimas of the republic of Lithuania statute) (1994 [2024]). Хандах линк: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/28280b424a6511efb121d2fe3a0eff27?fwid=>

⁸ Люксембург Төлөөлөгчдийн Танхимын дэгийн тухай хууль (Rules of Procedure of the Chamber of Deputies) (2025). Хандах линк: <https://www.chd.lu/sites/default/files/2025-04/reglement-chd-15-03-2025.pdf> Хандсан: 2025.04.08

⁹ Норвеги: Стортингийн дэгийн тухай хууль (Rules of Procedure of the Storting) (2024). Хандах линк: https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/english/rules-of-procedure_2024.pdf Хандсан: 2025.04.08

			<ul style="list-style-type: none"> • халим загасны агнуур; • усны аж ахуй; • яргай загасны агнуур.
9.	ӨМНӨД СОЛОНГОС Үндэсний Ассамблей (300 гишүүнтэй)	Аж үйлдвэр, худалдаа, эрчим хүч, жижиг, дунд үйлдвэр, гарааны бизнесийн байнгын хороо (26 гишүүнтэй) (Trade, Industry, Energy, SMEs, and Startups Committee)	<p>Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн¹⁰ §37(1):</p> <ul style="list-style-type: none"> • аж үйлдвэр; • худалдаа; • эрчим хүч; • жижиг, дунд үйлдвэр; • гарааны бизнес.
10.	ПОРТУГАЛ Бүгд Найрамдах Улсын Ассамблей (230 гишүүнтэй)	Эдийн засаг, олон нийтийн ажил, төлөвлөлт, орон сууцны хороо (25 гишүүнтэй) (Standing Committee on Economy, Public Works, Planning and Housing)	<p>Эдийн засаг, нийтийн аж ахуй, төлөвлөлт, орон сууцны байнгын хорооны дотоод журмын¹¹ §2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • аж үйлдвэр; • үйлдвэрлэлийн өмчийн удирдлага; • худалдаа, үйлчилгээ; • эдийн засгийн үйл ажиллагааны хяналт, зохицуулалт; • гадаадын хөрөнгө оруулалт татах загварууд; • аялал жуулчлал; • өрсөлдөөн; • хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах; • шинжлэх ухаан, технологийн хөгжил, шилжүүлэг; • барилга, олон нийтийн ажил; • харилцаа холбоо, шуудангийн үйлчилгээ; • орон сууцны бодлого, түрээс, хотын менежмент, засвар, сэргээн босголтын бодлого.
11.	ФИНЛАНД Риксдаг (200 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн байнгын хороо (26 гишүүнтэй) (Commerce Committee)	<p>Парламентын дэгийн тухай хуулийн¹² §7-д нэрлэсэн Эдийн засгийн байнгын хороо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Үйлдвэрлэл, худалдаа; • аж үйлдвэр; • эрчим хүч; • бизнесийн байгууллагууд, аж ахуйн нэгж; • өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн эрх; • банк, санхүүгийн байгууллагууд; • хувийн даатгалын үйл ажиллагаа; • санхүү, үнэт цаасны зах зээл; • бусад хороодын хариуцдаггүй төрийн өмчийн компаниудын асуудал¹³.

¹⁰ Өмнөд Солонгос: Үндэсний Ассамблейн тухай хууль (National Assembly Act of the Republic of Korea) (2000 [2023]). Хандах линк: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=25732&lang=ENG

¹¹ Португал: Эдийн засаг, нийтийн аж ахуй, төлөвлөлт, орон сууцны байнгын хорооны дотоод журам (Rules of Procedure of the Standing Committee on Economy, Public Works, Planning and Housing)

¹² Финланд: Парламентын дэгийн тухай хууль (Rules of Procedure of the Parliament) (1999 [2013]). Хандах линк: https://www.parliament.fi/EN/naineduskuntatoimii/Documents/parliaments_rules_of_procedure.pdf Хандсан: 2025.04.09

¹³ Финланд: Рисдагийн албан ёсны цахим хуудас (Commerce Committee) Хандах линк: <https://www.eduskunta.fi/EN/valiokunnat/talousvaliokunta/Pages/default.aspx> Хандсан: 2025.04.10

12.	ШВЕД Риксдаг (349 гишүүнтэй)	Аж үйлдвэр, худалдаа, эдийн засгийн байнгын хороо (17 гишүүнтэй) (Committee on Trade and Industry)	Риксдагийн тухай хуулийн ¹⁴ хавсралтын §7.5.1-ын нэмэлт заалтын 14 дүгээр дэд хэсэг: <ul style="list-style-type: none"> • аж үйлдвэр, гар урлал; • худалдаа; • эдийн засгийн бодлого; • инновац, технологи; • хэрэглэгчийн эрх; • эрчим хүч; • улсын өмчит компаниуд; • үнэ ба өрсөлдөөн.
13.	ШИНЭ ЗЕЛАНД Парламент (123 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн хөгжил, шинжлэх ухаан, инновацын байнгын хороо (54 гишүүнтэй) (<i>Economic Development, Science and Innovation Committee</i>)	Төлөөлөгчдийн Танхимын дэгийн тухай хуулийн ¹⁵ §189: <ul style="list-style-type: none"> • бизнесийн хөгжил; • аялал жуулчлал; • төрийн эзэмшлийн ашигт малтмал (crown minerals); • худалдаа, хэрэглэгчийн эрх, худалдааны стандарт; • судалгаа, шинжлэх ухаан; • инновац; • оюуны өмч; • өргөн нэвтрүүлэг, харилцаа холбоо; • мэдээллийн технологи.
14.	ЭСТОНИ Рийгикогу (101 гишүүнтэй)	Эдийн засгийн байнгын хороо (10 гишүүнтэй) (<i>Economic Affairs Committee</i>)	Тус хороо нь эдийн засагт шууд нөлөө үзүүлдэг салбаруудын хүрээнд хууль тогтоох үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлж, Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэгтэй бөгөөд дараах асуудлуудыг хариуцан хэлэлцдэг ¹⁶ : <ul style="list-style-type: none"> • барилга, орон сууцны бодлого; • шуудан, цахим холбоо; • эрчим хүч; • тээвэр; • аялал жуулчлал; • төрийн өмч; • төрийн худалдан авалт; • бараа, үйлчилгээний чанарт тавигдах шаардлага; • эдийн засгийн хөгжлийн бодлого; • бизнес эрхлэлтийг дэмжих бодлого.

¹⁴ Швед: Риксдагийн тухай хууль (Riksdag Act) (2014 [2023]). Хандах линк: https://www.riksdagen.se/globalassets/05.-sa-fungerar-riksdagen/demokrati/the-riksdag-act-2023_new.pdf Хандсан: 2025.04.09

¹⁵ Шинэ Зеланд: Төлөөлөгчдийн Танхимын дэгийн тухай хууль (Standing Orders of the House of Representatives) (2023). Хандах линк: <https://www.parliament.nz/media/10573/standing-orders-2023.pdf>

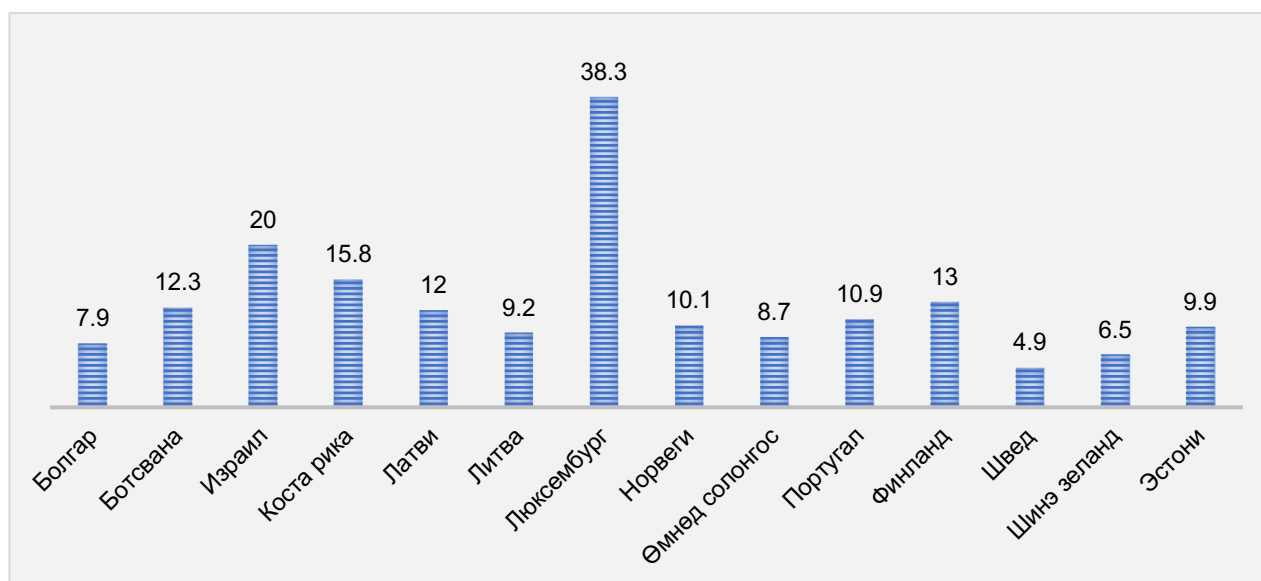
¹⁶ Эстони: Рийгикогуын албан ёсны цахим хуудас. Хандах линк: <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/economic-affairs-committee/> Хандсан: 2025.04.09

Судалгааны үр дүн

Байнгын хорооны нэрийн хувьд, судалгаанд хамрагдсан 14 улсын парламентын дийлэнх нь эдийн засаг, аж үйлдвэр, худалдаа, жижиг, дунд үйлдвэр, инновац зэрэг асуудлыг багтаасан нэгдмэл бүтэцтэй байнгын хороо байгуулан ажиллуулж байна. Ихэнх тохиолдолд эдийн засаг болон үйлдвэрлэлийн бодлогыг нэгтгэсэн бүтэц зонхилж байна.

Байнгын хороодын гишүүдийн тоо дунджаар 10–25 гишүүнтэй байна. Парламентуудын нийт гишүүдийн тоонд байнгын хорооны гишүүдийн эзлэх хувийг харьцуулж үзэхэд, Люксембург, Израил, Коста Рика зэрэг улсад энэ үзүүлэлт харьцангуй өндөр байхад Швед, Шинэ Зеланд хамгийн бага хувийг эзэлж байна (Зураг 1).

Зураг 1. Парламентын нийт гишүүдийн тоонд байнгын хорооны гишүүдийн эзлэх хувь

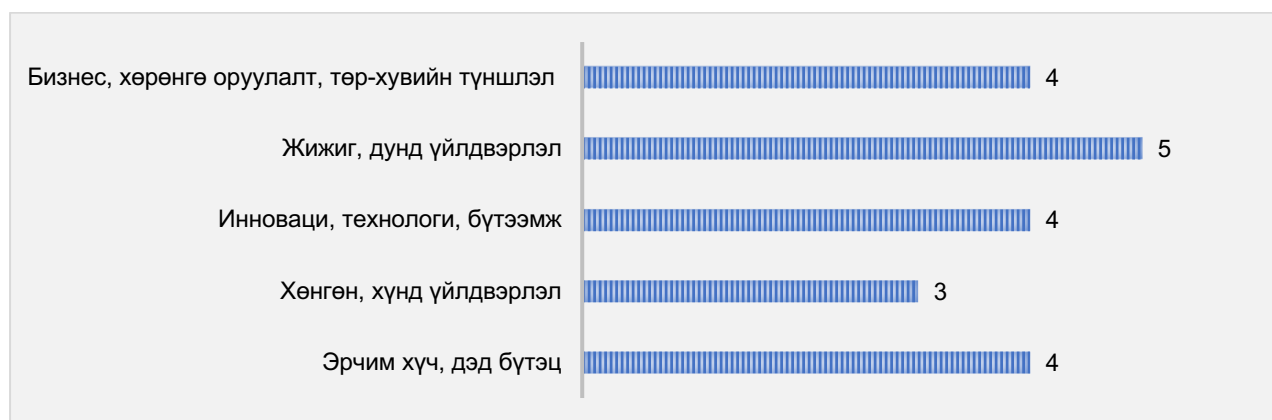
Эх сурвалж: Судлаачийн боловсруулснаар.

Судалгаад хамрагдсан 14 улсын парламентын байнгын хороодын эрхлэх асуудлын хүрээг Монгол Улсын Их Хурлын Аж үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооныхтой харьцуулахад, дараах чиглэлүүдэд төстэй байдал ажиглагдаж байна. (Зураг 2.) Үүнд:

- 1) **бизнес, хөрөнгө оруулалт, төр-хувийн түншлэл** – Болгар, Ботсвана, Литва, Финланд зэрэг улсад эдгээр чиглэл тусгайлан зохицуулагддаг нь парламентын бодлогод эдийн засгийн түншлэл, хөрөнгө оруулалтын орчныг стратегийн түвшинд авч үздэг байна;
- 2) **жижиг, дунд үйлдвэрлэл**: – Болгар, Люксембург, Өмнөд Солонгос, Финланд, Швед зэрэг улсын холбогдох байнгын хороодын бүрэн эрхэд жижиг, дунд үйлдвэрийн дэмжлэгийг тусгасан нь зохицуулалт, хяналтыг хууль тогтоох түвшинд хэрэгжүүлж байна;
- 3) **инновац, технологи, бүтээмж** – Болгар, Португал, Швед, Шинэ Зеланд зэрэг улсад шинжлэх ухаанд суурилсан хөгжлийн бодлогыг хууль тогтоох бодлогын төвд байршуулсан байна;
- 4) **хөнгөн болон хүнд үйлдвэрлэл** – Израил, Литва, Норвег зэрэг улсад аж үйлдвэрийн бодлого мэргэшсэн байнгын хорооны чиг үүрэгт багтаж, үйлдвэрлэлийн салбарын эрх зүйн зохицуулалтыг онцгойлон авч үздэг байна;

- 5) **эрчим хүч, дэд бүтэц** – Латви, Люксембург, Финланд, Эстони зэрэг улсад эрчим хүч, тээвэр, барилгын асуудлыг нэгдмэл байдлаар хариуцдаг бүтэцтэй нь дэд бүтцийн хөгжлийг парламентын түвшинд зохион байгуулдаг байна.

Зураг 2. Байнгын хороодын эрхлэх асуудлын уялдаа

Эх сурвалж: Судлаачийн боловсруулснаар.

Эрх зүйн зохицуулалтын хувьд, судалгаанд авагдсан улс орнуудаас Норвег, Өмнөд Солонгос, Португал, Финланд, Шинэ Зеланд, Швед зэрэг улсын парламентын тухай хууль болон дэгийн тухай хуульд тодорхой тусгагдсан байна.

- Halmai, G. (2018). Is There Such Thing as 'Populist Constitutionalism'? The Case of Hungary. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 323-339.
- Meunier, S., & Vachudova, M. A. (2018). Liberal Intergovernmentalism, Illiberalism and the Potential Superpower of the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 1631-1647.
- Elkins, Z., Ginsburg, T., & Melton, J. (2009). *The Endurance of National Constitutions*. Cambridge University Press.
- Lijphart, A. (1999). *Patterns of Democracy*. New Haven & London: Yale University Press.
- Freedom House. (2022). *Freedom in the World*.
- PwC. (2024). *Future of digital currency in India*. PwC: <https://www.pwc.in/research-and-insights-hub/future-of-digital-currency-in-india.html>
- OHCHR, UNEP & UNDP. (2023). *What is the Right to a Healthy Environment?* United Nations.
- Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам. (2023). *ХӨРСНИЙ ЧАНАРЫН 2023 ОНЫ ТӨЛӨВ БАЙДАЛ*.
- IRS. (2025). *Digital assets*. <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/digital-assets>
- Saeima of the Republic of Latvia. (2025 оны March 06). *Economic, Agricultural, Environmental and Regional Policy Committee*. https://www.saeima.lv/faktulapas/Tautsaimniecibas_komisija_EN.pdf
- Chamber des deutes Luxembourg. (2023). <https://www.chd.lu/> . <https://www.chd.lu/fr/node/2004>
- World Bank. (2024 оны July 01). *World Bank country classifications by income level for 2024-2025*. <https://blogs.worldbank.org/en/pendata/world-bank-country-classifications-by-income-level-for-2024-2025>